

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

- + *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
- + *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
- + *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
- + *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via <http://books.google.com>

DOOPSGEZINDE LEKTUUR

TOT BEVORDERING VAN CHRISTELIJKE
KENNIS EN GODZALIGHEID,

VERZAMELD DOOR

D. S. GORTER,

ONDER MEDEWERKING VAN

S. BLAUPOT TEN CATE, I. DE STOPPELAAR
BLIJDESTELJN, P. COOL, D. HARTING,
S. HOEKSTRA Bz., S. HOEKSTRA, C. MUL-
LER, K. R. PEKELHARING, T. W. VENE-
MA EN ANDEREN.

TWEEDE JAARGANG.

ZESDE AFLEVERING.

---

1 Cor. III: 11. Niemand kan een ander
fondament leggen; dan 't geen gelegd is, 't
welk is Jezus Christus.

—:—
TE SNEEK, BIJ
VAN DRUTEN & BLEEKER.
1855.

BIJBEL-STUDIËN. No. 1.

DE KINDERMOORD VAN BETHLEHEM,

DOOR

D. H A R T I N G.

Een voorval, haast te ijselijk, om gebeurd te zijn! Maar daarom ook onwaar? Hoezeer wenschte ik, dat zij gelijk hadden, die meenen dit te kunnen beweren! Ofschoon hier ook uit volgen zou, dat de schrijver van het eerste evangelie, wat de geschiedenis van 's Heilands kindsheid betreft, uit min betrouwbare bronnen had geput, ik zou bij de erkenning daarvan ligt meer vrede vinden, dan bij het geloof aan de geschiedkundige werkelijkheid van een feit, dat in afschuwelijke wreedheid schier alles te boven gaat, wat de jaarboeken van ons geslacht ons op hunne met bloed geverwde bladzijden te lezen geven. Geheel mijn menschelijk gevoel komt bij het bericht daarvan in opstand, en zoo ik mij van iets haast geen begrip kan maken, het is

D. L. II.

22

van de omstandigheid, dat er nog zijn kunnen, die, om het gezag van de letter der schrift te handhaven, zich voor de geloofwaardigheid eener zoo monsterachtig onmenschelijke gebeurtenis in de bres trachten te stellen. Dat de zoodanigen voor het stilstaan van zon en maan op Jozua's bevel, voor het spreken van Bileams ezel, of meer dergelijke ongeloofelijkheden, ijveren, hetzij hun gegund! Wij werpen hun in 't voorbijgaan een medelijdenden blik toe, en vervolgen, met een o sancta simplicitas! op de lippen, onzen eigenen weg. Maar, ter liefde van een dogmatisch vooroordeel, de waarheid van een voorval als den bethlehemschen kindermoord te willen verdedigen, dat, waarde lezers! heeft in mijn oog iets van medepligtigheid aan de snoodste, gruwzaamste daad, die immer bedreven werd.

Wat ik mij echter uit het hier bedoelde oogpunt nimmer en in geen geval zou veroorloven, dat kan ik evenwel verpligt zijn te doen, als onpartijdig onderzoeker van de waarheid der geschiedverhalen, die de pen van 's Heeren levensbeschrijvers ons heeft medege-deeld. En wanneer ik mij op dat standpunt plaats, dan geloof ik, dat, hoezeer zulks met mijne eigene wenschen strijden moge, de geloofwaardigheid van het door ons besproken feit nog niet op zoodanige voldoende gronden is betwist geworden, dat wij ons zelve het regt kunnen toekennen, de werkelijkheid er van in twijfel te trekken. De gewigtigste dier gronden is voorzeker daarin gelegen, dat noch Flavius Jozefus, noch eenig ander ongewijd schrijver, den door Herodes gepleegden kindermoord uitdrukkelijk vermeldt. Alleen zekere Ma-

crobius, een schrijver uit den tijd van keizer Theodosius den groote, wiens regering valt in de laatste helft der 4de eeuw onzer christelijke jaartelling, heeft eene bijzonderheid bewaard, die, zoo zij geloof verdient, tevens de waarheid der door ons beschouwde gebeurtenis staaft. Hij verhaalt namelijk, dat keizer Augustus, als hij vernomen had, dat onder de kinderen beneden de twee jaren, die op bevel van Herodes in Syrie waren omgebracht, zich ook diens eigen zoon bevond, gezegd zoude hebben, dat hij liever het zwijn, dan de zoon van Herodes wilde zijn. Men heeft intusschen tegen dit getuigenis van Macrobius verschillende, en daaronder niet ongegronde, bedenkingen ingebracht. Men heeft er te regt op gewezen, dat hij op zeer ongeschiedkundige wijze twee gebeurtenissen ondereen heeft gemengd, den kindermoord namelijk, en den moord, door Herodes aan zijn zoon Antipater gepleegd, daar laatstgenoemde op veel verder gevorderden leeftijd, als het slagtoffer van zijns vaders heerschzuchtigen achterdocht, gevallen is, en tusschen beide gruweldaden bovendien geen het minste verband kan worden aangetoond. Voorts heeft men het zorgvuldig doen uitkomen, dat Macrobius eerst in het laatst der 4de eeuw heeft geleefd, en dat hij derhalve kennis heeft gedragen van hetgeen Mattheus omtrent den kindermoord heeft te boek gesteld. Wij willen zijn gezag dan ook niet te hoog aanslaan, en uit zijne blijkbaar gebrekkige mededeeling niets anders afleiden, dan datgene, waartoe wij toch ongetwijfeld gerechtigd zijn: dat namelijk de faam wel vreeselijke, ja geheel onmenschelijke dingen van Herodes verkondigd moet

hebben, wanneer een man als Augustus, die zoo veel bloed onder zijne oogen had zien vergieten, zijn afschuw van hem op zulk eene wijze, als wij daareven vernamen, kon uitspreken. Maar nu, van waar het stilzwijgen der overige geschiedschrijvers? Blijkt uit dat stilzwijgen zelf reeds met voldoende zekerheid, dat de door ons behandelde gebeurtenis tot de rij der bloote verdicht-selen moet worden terug gebracht? Naar mijne meening, gelijk naar die van vele anderen, zou een bevestigend antwoord op laatstgenoemde vraag alligt niet van overijling zijn vrij te pleiten. Men houde slechts in het oog, hoe veel daartegen van verschillende zijden kan worden aangevoerd, waardoor wij althans op de mogelijkheid eener andere verklaring worden heengewezen. *Vooreerst* laat zich uit de omstandigheid, dat van geschiedschrijvers, die het zelfde tijdvak behandelen, slechts één deze of gene bijzonderheid vermeldt, nimmer met genoegzamen grond het besluit opmaken, dat hij op dit punt geen geloof zou verdienen, immers wanneer er geene van elders ontleende redenen bestaan, om zijne aanspraak op geloofwaardigheid te betwisten, in welk laatste geval het alleen die redenen zijn, waarop een dergelijk besluit kan worden gebouwd. Het gebeurt toch uiterst vaak, dat geschiedschrijvers, die gelijktijdige voorvallen verhalen, wat de dusgenaamde détails betreft, geheel en al uit elkander loopen. Ook menig ander feit, zoo uit de gewijde als ongewijde geschiedenis, dat nu in goed vertrouwen algemeen als waar wordt erkend, zou voor twijfelachtig moeten gelden, indien de geloofwaardigheid eens berigtgevers altoos door meer

dan één getuigenis gestaafd moest worden. Nu valt het zeker niet te weêrspreken, dat hier onderscheid tus-
 sphen feiten en feiten gemaakt moet worden. Het stil-
 zwijgen van den eenen geschiedschrijver over een
 voorval, dat door een ander wordt verhaald, moet
 natuurlijk meer bevreemding wekken, naarmate dat
 voorval belangrijker in zijne gevolgen, of meer gerucht-
 makend van aard is geweest. Doch laat zich ook uit
 dit oogpunt het stilzwijgen over den bethlehemschen
 kindermoord niet gemakkelijk begrijpen? Hoe huive-
 ringwekkend immer die gebeurtenis zij, uit een staat-
 of geschiedkundig opzigt was zij van geen het minste
 belang, zoodat wij zelfs de reden nauwelijks zouden
 weten aan te geven, waarom de ongewijde schrijvers
 juist deze wreedheid van Herodes vermeld zouden heb-
 ben. En bovendien, wat waarborgt ons, dat zij er ken-
 nis van gedragen hebben? De daad was zoo ontzettend
 barbaarsch! Ik stem het toe; doch moet zij daarom
 ook in wijden omtrek besproken zijn? Maken we ons
 toch aan geene verwarring der tijden schuldig! Onder
 de regering van een Herodes, en in het algemeen in
 eenen tijd, die zulk een monster als hem heeft voort-
 gebracht, waren dergelijke daden van tiranniek geweld
 zóó gewoon, dat men schier had opgehouden er zich
 over te verbazen. Eenige druppelen onschuldig kinder-
 bloed, te midden van die zee van bloed, die de wereld
 destijds, of althans nog kort geleden, als met hare gol-
 ven overdekte, wie lette er op? Doch al had zulk een
 gruwelfeit nog opzien kunnen baren in dagen, toen het
 als een wijze stelregel werd beschouwd, zich *over niets*

meer te verwonderen, wij mogen hierbij toch niet vergeten, dat onder den ijzeren scepter van den joodschen dwingeland het gerucht er van zich moeijelijk ver heeft kunnen verspreiden. Ja, al waren daartoe zelfs de strengste maatregelen niet door dezen genomen, de kennis van hetgeen in het afgelegen Bethlehem had plaats gehad, zou toch niet ligt, althans niet anders dan toevallig, tot schrijvers zijn doorgedrongen, die, ver buiten Palestina woonachtig, de lotgevallen der wereld te boek stelden. Nog eens, maken we ons aan geene verwarring der tijden schuldig! In onze dagen van publiciteit en onderling verkeer tusschen de volken, zou eene daad als die van Herodes van het eene tot het andere einde der beschaafde wereld weêrklonken hebben. De nieuwspapieren zouden haar op hare vlugge wieken hebben voortgedragen, en, door deze ter algemeene kennis gebragt, zou zij ook allerwege, tot in de hut van den armsten daglooner, besproken en beoordeeld zijn geworden; en nadat zij alzoo eenmaal in de kolommen van wie weet hoe menige courant *gedrukt* werd medegedeeld, kon hare geheugenis ook niet ligt weer verloren gaan, en moest voor 't minst een later geschiedschrijver gerekend worden, met haar bekend geweest te zijn. Hoe geheel anders echter in de dagen van Herodes en keizer Augustus! Hoe bezwaarlijk viel het, in een tijd, toen zelfs het schrijven van een eenvoudigen brief met zoo veel moeite en omslag gepaard ging, berigten uit eenigzins ver afgelegene landen te vernemen! Hoe gebrekkig was in het algemeen de gemeenschap tusschen de volken onderling, en hoe ligt kon

het dien ten gevolge gebeuren, dat feiten van veel grooter staat- of geschiedkundig gewigt, dan de kindermoord van Bethlehem, in het ééne land plaats hadden, zonder dat daarvan de allerminste konde tot andere werd overgebracht! En al ware 't zelfs, dat deze of gene, door particuliere correspondentie, daarvan eenig berigt had ontvangen, dan nog was zulk een berigt uit den aard der zaak bestemd om spoedig weder verloren te gaan. Van het wastafeltje, waarop het geschreven stond, werd het aldra weder uitgewischt, om voor andere plaats te maken. En eenmaal aan de mondelinge overlevering ter bewaring toevertrouwd, moest een feit wel van zeer diep ingrijpende gevolgen zijn geweest, om in den stroom der elkander verdringende gebeurtenissen niet zóó geheel onder te gaan, dat er na verloop van eenige jaren nog over gesproken werd.

Mij dunkt, het bovenstaande is reeds genoeg, om te doen zien, dat het stilzwijgen der ongewijde schrijvers over den kindermoord van Bethlehem ons niet te zeer kan verwonderen. Doch er is meer. Wij maken er slechts met een enkel woord opmerkzaam op, dat het getal der hier bedoelde geschiedschrijvers zoo uiterst gering is. Wat echter van nog meer belang mag gerekend worden, is, dat wij eigenlijk bij geen hunner de vermelding van het door ons besproken feit met eenig regt kunnen zoeken, uitgenomen misschien alleen bij den joodschen historieschrijver Flavius Jozefus. Doch is het wel zoo vreemd, dat ook deze dat feit niet heeft opgeteekend? Wie dat mogt meenen, en op dien grond de geloofwaardigheid van het berigt bij Mattheus in

twijfel trekken, dien zou ik op mijne beurt deze ééne vraag wenschen te doen: van waar, dat die zelfde Flavius Jozefus de geheele overige geschiedenis van den Heer in eenige weinige regelen vermeldt? Zoo véél was er met dezen gebeurd, dat toch ook in geen hoek was geschied, en waaromtrent het derhalve zeer gemakkelijk geweest ware, de noodige kondschap in te winnen. Waarom stipt hij dan te naauwernood het allervoornaamste uit een leven aan, dat zich van den aanvang tot het einde zoo merkwaardig aan ons vertoont? „Omstreeks dezen tijd” — zietdaar het eenige wat wij dien-aangaande bij hem lezen 1) — „trad Jezus op, een wijs man, die vele verwonderlijke dingen deed, allen onderwees die de waarheid gaarne aannamen, en vele Joden niet alleen, maar ook Grieken aan zich verbond. Ook nadat Pilatus hem, op de aanklagt der eersten onder ons, ter kruisstraf verwezen had, hebben zijne vroegere aanhangers niet opgehouden, hem lief te hebben. Nog heden is het geslacht der christenen niet verdwenen, die naar hem genoemd zijn geworden 2).” Inderdaad, wij vinden in de karigheid ²zelve van dit berigt een bewijs te meer voor de voorname onbekendheid, die er onder de geletterden dier dagen ten aanzien van het Christendom heerschte. Mannen als Flavius

---

1) En nog is de echtheid van dit geheele berigt aan twijfel onderhevig.

2) Uit deze vertaling der woorden van Jozefus zijn een paar zinsneden weggelaten, die op goeden grond voor onecht plagen gehouden te worden.

Jozefus, en andere ongewijde schrijvers onder zijne tijdgenooten, stelden in dat Christendom, als godsdienstig verschijnsel, te weinig belang, om van de feiten, die tot de stichting en uitbreiding daarvan betrekking hadden, meer dan oppervlakkig notitie te nemen. En zoo kon het dus ook te gemakkelijker gebeuren, dat, onder zoo vele andere bijzonderheden, welker hoog gewigt door hen gevoeld noch begrepen werd, ook een voorval als de bethlehemsche kindermoord onopgemerkt door hen voorbij werd gegaan.

Men heeft zich echter niet alleen op het stilzwijgen der ongewijde schrijvers beroepen, om de waarheid van dat voorval te bestrijden. Ook in het verhaal zelf, dat Mattheus ons daarvan geeft, heeft men sporen van onwaarschijnlijkheid meenen aan te treffen. Al kon Herodes — dus zegt men — tot zulk eene gruweldaad in staat gerekend worden, men bevroedt toch de reden niet, waarom hij haar zou hebben gepleegd. Immers had hij zijn doel veel gemakkelijker, en ook veel zekerder, kunnen bereiken, indien hij de wijzen reeds dadelijk een geleide had medegegeven, door middel waarvan hij zich van het gevreesde kind had meester gemaakt. Wij antwoorden hierop, dat het onmogelijk de vraag kan zijn, wat Herodes ter bereiking van zijn doel had *behooren* te doen, maar alleen wat hij *werkelijk* gedaan heeft. Was hij ook een monster van wreedheid, daaruit volgt toch nog in geenen deele, dat hij zich, in het nemen zijner maatregelen, steeds door de gevorderde slimheid en schranderheid moet hebben laten besturen. Integendeel, de geschiedenis weet een aantal voorbeelden aan te wij-

zen, waaruit blijkt, dat de grootste booswichten soms in de uitvoering hunner plannen onbegrijpelijk dom en onvoorzigtig te werk kunnen gaan; en er bestaat dus geene enkele reden, waarom wij zouden meenen, dat juist Herodes zijne maatregelen altoos goed moest gekozen hebben. Verliezen wij bovendien niet uit het oog, dat er, in dit bijzonder geval, geene de minste aanleiding voor hem bestond, om zóó te handelen, als men van achteren meent, dat hij in zijn belang gehandeld moest hebben. Daar hij immers de wijzen ten volle vertrouwde, zoo twijfelde hij ook geen oogenblik, of zij zouden hem welhaast een zeer naauwkeurig bericht omtrent den uitslag van hun onderzoek mededeelen. En als hij zóó eenmaal te weten was gekomen, waar zich de jong geboren koning bevond, dan kon het hem — zoo dacht hij, en te regt — aan geene middelen ontbreken, om zich van zijn toekomstigen mededinger op eene weinig opzien barende wijze te ontslaan. Dat deze toeleg mislukte, liet zich met geene mogelijkheid voorzien, en zoo kunnen wij er ons dan ook volstrekt niet over verwonderen, dat hij van den aanvang af geen anderen weg is ingeslagen.

Maar — vraagt men — waarom dan later een moord-aanslag op zoo vele kinderen gepleegd, terwijl hij slechts den dood van één dier onnoozelen bedoelde, en het in Bethlehem, na het bezoek der wijzen vooral, wel van algemeene bekendheid moest zijn, waar dat ééne kind zich bevond? Ook deze zwarigheid laat zich, meen ik, gemakkelijk opheffen. Vooreerst ligt juist in het *overtollige* der daad iets zeer *karakteristieks*, iets, waaraan

menschen van zulk een stempel, als wij hier eenen voor ons hebben, doorgaans al spoedig herkend kunnen worden. Ofschoon volwassen in de boosheid, zoo zijn de zoodanigen daarin toch dikwerf aan stoute knapen gelijk, dat, wanneer zij zich in hunne plannen gedwarsboomd zien, hun toorn op eenmaal in woeste opvliegendheid overgaat, zoodat zij zich geheel niet meer kunnen bedwingen, en, door woedende drift vervoerd, den in hen gewekten wraaklust aan al wat hen omringt, de onschuldigste voorwerpen het eerst en het liefst, trachten te koelen. Aan zulk eenen knaap gelijk stel ik mij ook den door hartstogt verblinden Herodes voor, op het oogenblik als hij verneemt, dat de wijzen, die hij reeds sedert eenigen tijd terug had verwacht, langs een anderen weg naar hun land zijn weder gekeerd. Op dat bericht kent zijn toorn geene grenzen. Terwijl hun geheimzinnig vertrek hem in zijn argwaan stijft, meent hij zich reeds ten speelbal te zien aan allerlei duistere magten, die 't op zijn ondergang hebben toegelegd. Maar zoo zal ook hij dan toonen, over welk eene magt hij zelf te beschikken heeft. Men zal niet straffeloos hem gehoond en misleid hebben! Welke plannen men ook tegen hem mogt smeden, hij zal die weten te verijdelen, en de wraak, die hij zich ter zelfder tijd verschafft, zal zóó verschrikkelijk zijn, dat allen, die het hooren, de ooren daarvan weêrklinken zullen! Het is in zulk een toestand van razende zinneloosheid, uit de samenwerking van spijt en jaloezij, wrevel en wantrouwen geboren, dat Herodes den last uitvaardigt, welks volvoering ons door Mattheus wordt medege-

deeld. Een aantal onnoozelen moet nu de zonde van dien éénen misgelden, wiens verderf hij oorspronkelijk had bedoeld, en het gekerm van zoo vele moeders, die daardoor in den diepsten rouw gedompeld werden, klinkt hem als eene wilde muziek in de ooren, die geheel beantwoordt aan de bloeddorstige stemming van zijn wraaklustig gemoed.

Maar, zegt men, door zóó aan zijne wraakzucht bot te vieren, ging Herodes niet eenmaal *zeker*. Hij zou, ook nadat hij zijn eerste plan mislukt had gezien, veel veiliger weg bewandeld hebben, indien hij de verblijfplaats van het door hem gevreesde kind, die, ten gevolge der jongste gebeurtenissen, aan iederen inwoner van Bethlehem bekend moest zijn, naauwkeurig had zoeken uit te vorschen, en daarnaar zijne verdere plannen geregeld had. Ik zal op deze bedenking niets anders antwoorden, dan dat zij niets beteekent, zoolang men niet bewezen heeft, dat de joodsche dwingeland, ook waar hij zich door woesten hartstogt liet verblinden, een model moet geweest zijn van schrander beleid en koel berekende voorzigtigheid. Dit alleen wil ik nog vragen, of het niet natuurlijk was, dat een man als hij zóó handelde, na al hetgeen er tusschen hem en de wijzen was voorgevallen? Die wijzen, zij hadden hem op eene listige wijze om den tuin geleid. Het leed in zijn oog geen twijfel, of zij waren in een komplot tegen hem gewikkeld, en van dat komplot was Bethlehem het middelpunt. Onder zulke omstandigheden echter moest het hem wel eene dwaasheid toeschijnen, zich op aanwijzingen te verlaten, die hem alleen door de inwoners van dat

stadje nog verder verstrekt konden worden. Het eenige, wat hier baten kon, was, zelf en met geweld door te tasten; en wanneer wij ons op dit standpunt plaatsen, dan voorzeker moeten wij erkennen, dat Herodes geen middel had kunnen kiezen, dat beter voor zijn doel berekend was.

Nadat ik alzoo de gemaakte tegenwerpingen heb trachten op te lossen, vestig ik de aandacht mijner lezers nog voor een oogenblik op enkele omstandigheden, die tot staving der geloofwaardigheid van het evangeliesch berigt omtrent den kindermoord kunnen worden aangevoerd. In de eerste plaats doe ik hen opmerken, dat dit berigt volstrekt niet in strijd, integendeel juist in overeenstemming is met hetgeen ons door de ongewijde schrijvers omtrent het karakter van Herodes, zijn ijverzuchtigen achterdocht en onnatuurlijke wreedheid, wordt medegedeeld. Ook het verband, waarin het gelezen wordt, is voorts van zulk eenen aard, dat wij ons althans tot groote voorzigtigheid vinden aangespoord, alvorens aan het door ons beschouwde voorval geloof te weigeren. De bethlehemsche kindermoord hangt namelijk ten naauwste zamen met al hetgeen ons in het 2de Hoofdst. van Mattheus uit 's Heilands kindsheid wordt medegedeeld, doch inzonderheid met het verhaal der vlugt van Jozef en Maria naar Egypte. Men heeft het dan ook van de zijde der bestrijders van den kindermoord toegestemd, dat beide gebeurtenissen noodwendig in het zelfde lot moeten deelen. Maar welk een zamenweefsel van logenachtige verhalen, dat zich dan voor ons ontvouwt! Het ééne verzinsel zou dan slechts

tot aanknoopingspunt voor een ander moeten strekken! En wat het zonderlingst is, men begrijpt niet eens, wat de geschiedschrijver daarmede eigenlijk bedoeld kan hebben. Wel is waar, hij heeft de vlugt naar Egypte, even als ook den kindermoord, als de vervulling van aloude godspraken voorgesteld (vs. 15 en 17, v). Doch die godspraken waren zóó onduidelijk en onbestemd, ja, zij waren hier eigenlijk zoo geheel niet van toepassing, dat wij 't bezwaarlijk kunnen verklaren, hoe zij alleen hem er toe konden geleid hebben, zijnen lezers dergelijke fabelen op te disschen. Daarentegen laat het zich van zijn standpunt zeer goed begrijpen, waarom hij zich, tot verklaring van de door ons bedoelde feiten, die door hem zelve voor *waar* werden gehouden, op de getuigenissen der schrift beroepen, en zich daartoe, in zijne verlegenheid, zelfs van uitspraken bediend heeft, die het licht van een onbevooroordeeld onderzoek niet kunnen verdragen. Merken wij, al verder, op, dat het verhaal zelf der door Herodes gepleegde gruweldaad meer dan één inwendig kenmerk van geloofwaardigheid vertoont. Ik breng daartoe reeds dadelijk zijne roerende beknoptheid en eenvoudigheid. Doch ook in bijzonderheden draagt het den stempel van het werkelijk gebeurde. Zóó bijv. met betrekking tot hetgeen ons omtrent den leeftijd der vermoorde kinderen wordt medegedeeld. Oppervlakkig schijnt deze onnoodig ruim genomen te zijn. Wanneer wij echter in aanmerking nemen, hoe veel tijd er uit den aard der zaak tusschen de geboorte van Jezus en de komst der wijzen verlopen moest zijn, daarbij den tijd voegen, dien Hero-

des in ongeduldig wachten op de terugkomst van de-
zen heeft doorgebracht, en eindelijk ook de vrees des
dwingelands om mis te tasten in rekening brengen, dan
komen wij tot het besluit, dat de geweldige maatregel,
om te kunnen slagen, noodwendig tot zóóver moest wor-
den uitgestrekt.

Alles werkt derhalve zamen, om ons in het geloof
aan het door ons onderzochte voorval te bevestigen.
Maar nog is er een bewijsgrond, waarop ik mij tot hier-
toe niet beroepen heb, ofschoon daaraan wel geene
kracht zal kunnen ontzegd worden. Men heeft namelijk
gezegd: de kindermoord van Bethlehem is te ijselijk om
gebeurd te zijn. Ik stel daartegen de bewering over: dit
gruwelfeit is te ontzettend, om *verdicht* te wezen. In-
derdaad, het behoort haast tot de zielkundige onmo-
gelijkheden, dat men in den boezem der eerste chris-
tengemeente, bijkans zonder dat zich daarvoor enig
doel laat aanwijzen, eene zoo huiveringwekkende ge-
beurtenis geheel zou verzonnen hebben. Dat de over-
levering haar eenigermate opgesierd, of overdreven
had, zietdaar wat zich welligt liet begrijpen. Doch dat
zij een dergelijk feit, waarin zelfs de naam van een hoog-
geplaatst, geschiedkundig persoon gemengd was, ver-
meld zoude hebben, zonder dat iets daarvan had plaats
gehad, het laat zich, dunkt mij, niet ligt denken.
Zeker is het, dat wij wel duchtige bewijzen mogen
vorderen, vóórdat wij eene verklaring aannemen, die
met de regelen van goede trouw en waarheidsliefde niet
alleen zoo lijnregt strijdig is, maar ook op de vooronder-
stelling steunt, dat de oudste christelijke berigtgevers

zich niet ontzien hebben, zonder reden, gelijk zonder doel, een smet te meer te werpen op den reeds zoo bezoedelden naam van Herodes.

Wij mogen ons derhalve, op grond van al het bovenstaande, wel het treurige regt toekennen, om de geschiedkundige waarheid van den bethlehemschen kindermoord vooralsnog te blijven vasthouden. Wij heffen over deze uitkomst natuurlijk ook thans geen juichtoon aan. Doch nu wij haar eenmaal, als vrucht, naar ik meen, van een onpartijdig onderzoek verkregen hebben, nu willen wij ook met de kennis eener zoo ijzingwekkende gebeurtenis ons voordeel trachten te doen, allerminst het oog sluiten voor de veelzins gewigtige zijden, die zij ons ter beschouwing aanbiedt, wanneer wij met een geloovigen blik in de beteekenis zoeken door te dringen, welke zij heeft voor het leven van onzen Heer.

Nog onlangs heeft de Christenheid het geboortefeest van dien Heer gevierd. Zij herdacht bij die gelegenheid aan al de uitstekende zegeningen, die zij aan de komst des Verlossers verschuldigd is. Maar nu, in welk een groot gevaar heeft de wereld een oogenblik verkeerd, om het leven haars Zaligmakers de prooi te zien worden van een bloeddorstigen dwingeland! O! stellen we ons voor, dat licht, waarin we ons thans als Christenen verheugen, ware uitgedoofd, nog vóórdat het zijne weldadig koesterende stralen over de aarde had kunnen verspreiden! Herodes ware geslaagd in zijn gruwzaam

plan, om den zoo gevreesden telg uit Davids geslacht om te brengen! Zijne schendige hand hadde het kind bereikt, dat daar nu nog als een hulpeloos wicht ter neder lag, doch, eenmaal volwassen zijnde, de aloude profetiën van geluk en uitredding op de heerlijkste wijze in vervulling zou doen overgaan! Ontzettende gedachte, waarbij al wat ons omringt zich als op nieuw in nachtelijke donkerheid hult! Ja, wel eene ontzettende gedachte, dat zóó veel heil, zóó veel zaligheid, ons als belijders van den Christus geschonken, niets meer zijn zou, dan een ijdele droom — een droom, die ons, eenmaal ontwaakt zijnde, het leed dezer aarde en het gemis van den hemel in verdubbelde mate deed gevoelen! Wat dunkt u, lezers! zouden wij God niet in ons hart danken, daar Hij, door de wonderdadige redding van het kind Jezus, het menschdom voor de ellende en den jammer heeft behoed, dien de door ons herdachte aanslag, indien hij gelukt ware, na zich zou gesleept hebben? . . .

Niet alleen echter in betrekking tot 's Heilands komst in de wereld, ook bij een blik op al hetgeen in die wereld nog later met hem heeft plaats gehad, wekt de tegen hem als kind gesmeede toeleg de belangstelling van het christelijk gemoed. Wij ontdekken namelijk, bij eene eenigzins oplettende beschouwing, eene even sprekende overeenkomst, als merkwaardig verschil, tusschen hetgeen toen en in vervolg van tijd met hem is voorgevallen. Overeenkomst, voor zoover de tegen hem beraamde moordaanslag, met al de ijzingwekkende omstandigheden, die daarmede gepaard gingen, teregt een

bloedig voorspel mogt heeten van den tegenstand, de vervolging, den onverzoenelijken haat, waaraan hij op zijn verder levenspad ten doel heeft gestaan. Verschil, voor zoover wij zien, dat de Allerhoogste sedert niet alleen niet weder tusschen beiden is getreden, om zijn heilig kind Jezus te redden, maar dat deze integendeel, naar den wil en het welbehagen zijns Vaders, als het onschuldig slagtoffer van den tegen hem opgeruiden volksgeest, zijn leven heeft afgelegd.

Wij herinneren ons hierbij, welk een lot den Heiland getroffen heeft, nadat hij met het licht des evangelies in deze door zonde verduisterde wereld was opgetreden. Ofschoon hij tot het zijne kwam, tot het volk der openbaring, het volk, dat den Éénen Waarachtige kende en vereerde, het volk, dat van oudsher door God bestemd was, het erfdeel en eigendom zijns Gezalfden te zijn, toch hebben de zijnen hem niet aangenomen. Want zij hadden hunne vooroordeelen liever dan de waarheid, de duisternis liever dan het licht. Ofschoon er dan ook niet weinigen waren, die naar zijne prediking luisterden, eenigen zelfs hem volgden waar hij ook henenging, de meesten bleven hem echter ongenegen en vreemd, terwijl velen, al te velen, helaas! niets dan afkeer van hem en zijne verschijning aan den dag legden. Het was die afkeer, die zich, even als vroeger bij Herodes, zoo in lateren tijd bij de farizeën en schriftgeleerden in de vijandigste raadslagen tegen hem openbaarde. Het was die afkeer, die niet rustte, vóórdat men zich van den vrijmoedigen prediker der waarheid en gerechtigheid met geweld ontdaan, en hem,

als een verachtelijken booswicht, aan het kruishout ter dood had gebracht. En zietdaar ons, naast de overeenkomst, ook op het groote verschil geweest, dat in de leiding van 's Heiland lot, bij zijne intrede in de wereld en later, heeft plaats gegrepen! Haat en boosheid zoo hier als ginds! Woeste driften en lage hartstogten in de weer om hem van het leven te berooven, hetzij hij daar als hulpeloos wicht in de kribbe nederligt, of, man geworden zijnde, de regten der waarheid tegenover hare aanzienlijke verachters handhaaft! Doch welk een scherp geteekend contrast, dat zich daarevens aan ons vertoont! Hij, die den listigen toelag van eenen Herodes doorzag en verijdelde, die daardoor op nieuw bewees, dat aan zijn alziend oog niet alleen niets ontsnapt van hetgeen hier beneden gebeurt, maar dat ook de vorsten als niets bij Hem geacht zijn, geen ding hem te magtig, te wonderlijk is,— Hij verbreekt de gedachten van 's Heilands latere vijanden niet; integendeel, het is in gehoorzaamheid aan zijn uitdrukkelijken last, dat deze zich aan hen overgeeft, en alzoo geduldig verdraagt en ondergaat, wat door de wraakzucht over hem besloten werd! Dat onderscheid stemt ons onwillekeurig tot nadenken. Vanwaar, zoo vragen wij, dat God, die de wieg van zijnen menschgeworden Zoon met zoo veel zorg omringde, hem in vervolg van tijd, in weêrwil dat zijn leven toen nog veel onmisbaarder scheen, niet andermaal heeft beschermd tegen de blinde woede van de grooten zijns volks? Doch het antwoord op die vraag ligt nabij. Inderdaad, wij hebben ook in dit geheele beleid van zaken slechts de

liefde en trouw van Hem te eerbiedigen, naar wiens wil dit alles juist zóó en niet anders heeft moeten geschieden. Liefde en trouw waren 't, die den Allerhoogste de ijverzuchtige plannen van eenen Herodes deden verstoren, en aldus voor een leven waken, dat zich nog ontwikkelen en in de wereld openbaren moest, om aan die wereld het leven te geven. Liefde en trouw waren 't evenzeer, die Hem sedert bewogen, zijnen Zoon, den Geliefden, in welken Hij een welbehagen had, over te geven in lijden en dood. Gelijk het toch daar boven bij Hem besloten was, dat die Zoon mensch worden, en als mensch, in de gestaltenis eens dienstknechts, hier op aarde zou omwandelen, zoo was het ook in zijnen te voren bepaalden raad vastgesteld, dat de Christus, door de offerhande van zich zelve, allen heiligen en zaligen zou, die in Hem geloofd hadden. Daarom, opdat dit goddelijke raadsbesluit werde uitgevoerd, daarom moesten de dagen van het kind Jezus op wonderdadige wijze worden gespaard, en mogt in lateren tijd geen wonder geschieden tot redding van hem, die zijnen Vader slechts behoefde te bidden, en meer dan twaalflegioenen engelen zouden ter zijner verlossing zijn nedergedaald.

Dan — en ziet hier eene bedenking, die wij in de derde en laatste plaats nog kortelijk hebben te onderzoeken — al voelen we ons gedrongen, het *doel*, dat God langs den door Hem bewandelden weg heeft bereikt, dankbaar te prijzen en te bewonderen, laat zich daarom ook van dien *weg* wel het zelfde getuigen? Indien God de Almagtige en Alwetende is, wien het aan

geene middelen ontbrak, om de listige raadslagen van een vertoornden en bloeddorstigen dwingeland te verwijderen, waarom gedoogde Hij dan een moordtooneel als dat, hetwelk in Bethlehems straten werd aangerigt? Waarom den misdadigen vorst zelve niet gestraft, althans verhinderd te volbrengen, hetgeen hem door zijne ontvlamde ijverzucht werd ingegeven? Waarom? . . . O! de minste opmerkzaamheid leert ons, dat men hier eene vraag heeft opgeworpen, die op duizend andere gebeurtenissen en omstandigheden met het zelfde regt kan worden toegepast. Hoe menigmaal toch had het plaats, dat Gods wegen en de onze niet alleen geheel uiteenliepen, maar dat de eerstgenoemden ook in meerdere of mindere mate onbestaanbaar schenen met hetgeen wij van Gods heiligheid en regtvaardigheid, gelijk van zijne ontfermende barmhartigheid, meenden te moeten verwachten! Zullen wij daardoor echter in ons geloof aan Gods voorzienig wereldbestuur aan het wankelen gebragt worden? Zullen wij aannemen, óf dat de Allerhoogste het kwade hier op aarde niet altoos verhinderen kan, óf dat het ten onregte van Hem geschreven staat, dat Hij te rein van oogen is, dan dat Hij het kwade ook zou aanschouwen? Doch indien wij daartoe in de overdachte omstandigheid grond meenden te vinden, wij zouden dan ook tot het besluit moeten komen, dat onder Gods bestuur *niets* zou mogen gebeuren, hetgeen met de wetten der zedelijkheid en regtvaardigheid strijdig, en dus eene openbaring der zonde was. Ware zulk een bestuur echter in overeenstemming met de vrijheid, die de Onein-

dige aan zijne redelijke schepselen gegeven heeft, en in welker genot dezen zich, als hun hoogste voorregt, dankbaar mogen beroemen? Neen! prijzen wij 't veel-
 eer, dat God niet immer tusschen beiden treedt, om het kwade in zijne ontwikkeling hier beneden te stuiten. Treurt onze blik al bij het aanschouwen der jammervolle uitwerkselen, daardoor te weeg gebragt, wij zullen nochtans eenen grond van berusting, ja, meer dan dat, tot lof en dank zelfs stof vinden in de gedachte, dat dit in den weg eener wijze en liefderijke voorzienigheid niet anders kan; dat het zelfs niet goed zou wesen, indien het hier beneden anders was; dat, terwijl de onschuldige slagtoffers van anderer boosheid in zijne hand volkomen veilig zijn, de vrijheid, der zonde nu en dan gegund, om zich in geheel hare afzigtelijke gedaante te openbaren, hoogst weldadig werkt, als juist geschikt, om de behoefte aan verlossing van haar juk te krachtiger te doen ontwaken. Ook de geschiedenis van het door Herodes gepleegde gruwelfeit behoeft slechts van zulk een standpunt beschouwd te worden, om zich in een veel meer bevredigend licht aan ons te vertoonen, dan anders het geval zou zijn. Het is en blijft waar, wij zouden voor de eer der menschheid wenschen, dat een zoodanig feit in hare jaarboeken niet stond opgeteekend. Wij treuren — niet over het lot dier onnoozelen, die in hunne prilste jeugd aan eene wereld vol verzoeking en beproeving ontrukkt werden, maar — met die dochteren Rachels, die niet konden vertroost worden, omdat zij niet meer waren, de dierbaren, die zij onder het harte gedragen en aan hare borsten gezoogd

hadden. Doch hoe donkerder het tafereel is, dat zich hier voor onze oogen ontrolt, in des te helderder licht prijkt een wereldbestuur, dat voortgaat, voor de belangen der menschheid te waken, ofschoon zij van haren kant hare uiterste krachten inspant, om Gods raad ter harer behoudenis te verijdelen. Des te duidelijker wordt het ons, dat ook een voorval, als het overdachte, heeft kunnen en moeten medewerken, om, zoowel bij Bethlehems in diepen rouw gedompelde burgers, als in digteren of verderen omtrek, het verlangen naar de komst eens beteren dags op te wekken of te versterken. Des te erkentelijker — met deze aanmerking zij dit opstel besloten — beseffen wij, wat ons zelven betreft, het weldadige der verschijning van hem, die door God gezonden werd, om de zonde te niet te doen, waardoor zulke wandaden, als die van Herodes, alleen mogelijk werden gemaakt, en vereenigen wij ons dus ook des te vuriger in de bede, dat het koningrijk van dien Vrededorst steeds verder over de aarde uitgebreid, zijne heerschappij in een steeds grooteren kring van geloovige en dankbare vereerders gehuldigd worde!

DE VERMANING VAN JORIAAN SIMONS,

DOOR

D. S. G O R T E R.

Ieder mensch mag zich, voorwaar, gedurig wel eens beproeven, hoe het met hem gelegen is. De Heer spreekt Matth 7: 13 en 14 van eenen breeden weg, die naar het verderf voert, en van eenen naauwen weg, die tot het leven leidt. Op welken van beide die wegen zouden zich de meeste menschen bevinden? De Heer spreekt van *velen* op den eersten en *weinigen* op den laatsten, en zegt ook elders: velen zijn geroepen, maar weinigen uitverkoren. Dit was waarheid in dien tijd. Toen verhardden zich verreweg de meesten tegen de waarheid, en het getal dergenen, die Christus navolgden, was betrekkelijk zeer klein. Doch is het ook waarheid in dezen tijd? — Zien wij rond in ons dorp of stad, in den kring van menschen, wier gedragingen wij eenig-

zins kunnen nagaan. — Ik durf geen oordeel uitspreken, doch wanneer ik naga, wat de meeste menschen zich ten hoofddoel stellen, dan vrees ik, dat nog het meerendeel zich op den breedten weg bevindt.

Wij kunnen daaruit nu niet opmaken, dat ook het meerendeel verloren gaat; want dat zij den weg des verderfs bewandelen, is nog geen bewijs dat zij ook alle tot het verderf komen. Zij kunnen zich bekeeren en genade vinden, vroeg of laat, en zoo is het mogelijk, dat de meesten nog behouden worden, schoon tijdelijk het meerendeel zich op den breedten weg bevindt. Hoe stellig Jezus zich ook verklaarde over dat tijdelijk bewandelen der beide wegen, zoo vinden wij in zijne uitspraken niets aangaande het getal dergenen, die behouden worden of verloren gaan. Ja, toen iemand hem Luk. 13 : 23 en 24 vroeg: Heer! zijn het ook weinige, die zalig worden? antwoordde Hij: strijd gij maar om in te gaan door de enge poorte, want velen, zeg ik u, zullen zoeken in te gaan en niet kunnen.

Maar wat wij met zoo veel te meer zekerheid daaruit kunnen afleiden, is: dat wij niet moeten leven zoo als de meeste menschen. Al te dikwijls zoekt men daarin eene reden tot geruststelling, doch het moet ons wezenlijk eene reden tot ernstige bekommering zijn. Want leven wij als de meeste menschen, moeten wij dan niet vreezen, met hen den breedten weg te bewandelen? *Wereld* is een woord van zeer onbepaalde beteekenis; gebruiken wij het evenwel in eenen zedelijken zin, dan verstaan wij daaronder dat meerendeel der menschen met hunne beginsels, gewoonten en leef-

wijze. Bevindt het meerendeel zich op den breeden weg, dan mogen wij, die door het geloof in Christus het verderf ontvloden zijn, niet leven naar de wereld, haar niet volgen in hare begeerlijkheden, niet meer met haar medeloopten. Wij moeten anders en beter leven dan het algemeen. Indien gij uwe broeders alleen groet, wat doet gij boven anderen, vraagt de Heer, doen ook niet de tollenaars alzoo? Wij moeten, als de christenen te Filippi, schijnen als lichten te midden van een krom en verdraaid geslacht. Het meerendeel der menschen volgt de een den ander, en daaruit ontstaat eene gewone wijze van leven. Die gewone wijze noemt men den heerschenden smaak of *de mode*. Wij moeten niet naar de mode leven. Wij moeten ons niet door den heerschenden smaak, maar door zelfstandig overleg, pligt en godsdienst laten besturen. Het moet ons, voorwaar, genoeg zijn, dat wij den voorgaanden tijd des levens naar den wil der menschen (de mode) geleefd hebben, om den tijd, die overig is in het vleesch, naar den wil van God te leven. Ik bedoel het niet zoo, waarde lezer, dat gij u niet zoudt mogen kleeden, eten en drinken als andere menschen. Ik acht het beste, in zulke onverschillige dingen zich niet van het algemeen te onderscheiden. Maar in meer gewigtige zaken, in dingen, waar onze zaligheid aan hangt, in hare zonden moogt gij de wereld niet volgen. Gij moet met het groote getal niet den breeden weg bewandelen, maar het kleine hoopje opzoeken, dat zich op het smalle pad bevindt.

Deze was ook de vermaning van Jorjaan Simons aan

zijn zoon, en die vermaning, door zijn bloed bezegeld, spreekt nu na 300 jaren nog tot ons.

Hij was afkomstig van Hallum in Friesland, had zich als wever te Haarlem nedergezet en bij de doopsgezinde gemeente aldaar gevoegd. Om de waarheid, die hij voorstond, te bevorderen, misschien ook om zijn bestaan een weinig te verbeteren, was hij een boekhandel begonnen. De geesten waren opgewekt, de behoeften levendig, en velen begeerig, de dingen nader te onderzoeken, die toen dagelijks besproken werden. Joriaan verschaftte hun de noodige boeken, ja, toonde zich bijzonder ijverig, ze aan een ieder aan te bevelen. Hoe geheim het ook geschiedde, het kon de aandacht van geestelijkheid en regering niet ontgaan; hij werd aangeklaagd, gegrepen en op de St. Jans-poort gevangen gezet. Te gelijk werd Clement Dirks, even als hij een wever, gelijk vele doopsgezinden van dien tijd, en waarschijnlijk leeraar der gemeente, gevangen genomen. Zij vonden in den kerker nog eene zuster, Mary Joris, ontrukkt aan man en kroost. Deze was reeds veroordeeld, doch de uitvoering van het vonnis opgeschort, omdat zij zich in zwangeren toestand bevond, en dus wachtende op eene dubbele ontbinding.

Van de verhooren en de pijnigingen, die men hun aandeed om hunne broeders te verraden, vinden wij geene bijzonderheden opgeteekend, maar zoo veel te meer van hunne welgemoedheid in het lijden. Zij beefden niet voor den vreeselijken marteldood, die hen wachtte, maar vertroosteden elkanderen met s' Heeren woord, naar dat ieder vermogt, nu eens sprekende, dan eens

zingende of biddende, ja, het was hun menigmaal, alsof zij niet tot den dood gevangen waren. Zoo was het gemoed onzer vaderen onder het voortdurend gevaar verstaald tegen het lijden; zoo waren zij versterkt door Christus, die hun kracht gaf; zoo konden zij met hunnen God over muren springen. „En, lieve vrienden!” zoo schreven zij aan de gemeente, „waarom zouden wij vreezen. Er is zoo menig mensch bij de wereld, die zich om klein gewin in zoo groote gevaren stelt, beide van ziel en ligchaam, te water en te land, en die weten niet of het hun gelukken zal, en zij winst of verlies verkrijgen zullen. Maar wanneer wij deze onze laatste reis met 's Heeren hulp volbragt hebben, dan weten wij dat het alles winst zal wezen, waar geen verlies op vallen kan; want wij loopen niet, als in het onzekere; wij strijden niet, als in de lucht slaande, maar wij zijn verzekerd, dat wij hetgeen beloofd is ook verkrijgen zullen, zoo wij vromelijk doorstrijden, gelijk wij hopen.”

„Wij hopen,” zoo schreven zij in eenen anderen brief, „voor de zwakken in de gemeente, die nog als melkzuigende kinderen zijn, een voorbeeld te wezen van waarheid en volharding. Wilt toch niet verflaauwen, broeders! Al is het dat gij nu, van huis en hof verjaagd, moet zwerfen, niet wetende waarheen, daar de zonnebrand der vervolging nu van alle kanten het opgewassen zaad in u begint aan te tasten, weest daarom maar niet verslagen, maar laat het zaad in u vastigheid verkrijgen en houden. Zet u onder de schaduw der schriftuur; dit zal u tot eene heerlijke beschutting wezen. Bedenkt altijd het woord van Paulus: dat wij door vele verdrukkin-

gen moeten ingaan in het koninkrijk. — Daarom, lieve broeders, al is het, dat de Heer u nog een tijd lang laat verkeeren onder dit boos geslacht, zoo wandelt met vreeze den tijd uwer vreemdelingschap, stelt u als lichten in de verdorvene wereld, en laat uw geloof uitbreken in de werken, anders is het dood.”

Zoo schreven zij over zich zelve en tot de gemeente. Doch daar waren er ook, met welke zij door teedere banden verbonden waren. Jorjaan had daar eene beminde vrouw. Maar hij durfde zich niet regtstreeks tot haar wenden, uit vrees dat zijn schrijven den regters in handen vallen en haar in gevaar mogt brengen. Het eenige, wat hij zich omtrent haar veroorloofde, was een enkel woord: „doet het beste aangaande mijne H. F.”— Doch hij had ook nog een enig, jong kind, eenen zoon, Simon geheeten. Deze kon geen gevaar loopen. Voor hem stelde hij dus een vermaanschrift op, als eene gedachtenis van zijnen vromen vader. Hij noemde het een *testament*, maar geen testament, om over aardsche goederen te beschikken, maar een uiterste wil, eene laatste begeerte, eene vermaning, met zijn bloed bezegeld.

Ik laat het eenigzins verkort hier volgen:

Testament van Jorjaan Simons voor zijnen zoon Simon, als hij binnen Haarlem om 's Heeren woord gevangen zat.

„God gunne door zijne groote barmhartigheid mijnen zoon Simon op te wassen in deugden, en zoo de Heer hem tot zijn verstand laat komen, Hem te kennen en

zijn leven in te rigten naar zijnen wil, om eeuwig zalig te worden door Christus, te zamen met den H. Geest. Amen.

„Mijn kind en lieve zoon! neig uwe ooren naar uws vaders vermaning en hoor naar zijn verhaal, hoe hij zijn leven begonnen en geëindigd heeft.

„Onnut, hovaardig, opgeblazen, geneigd tot dronkenschap, baatzuchtig, onwaarachtig, vol van alle afgoderij, was de aanvang mijns levens. Als ik mijn eigen man begon te worden, zocht ik niets anders, dan wat mijn vleesch wel behaagde, een lui en lekker leven; ik was begeerig naar schandelijk gewin; ik trachte mijns naasten dochter tot schande te brengen, gelijk, helaas, blijkt uit het werk, door mij gewrocht, en wat ik in het geheim wel deed, is te schandelijk om te zeggen. Ik was een vat, vol onbescheid. Maar, mijn lieve kind! als ik mij tot de schrift begaf en haar doorzocht, zoo bevond ik, dat mijn leven strekte tot den eeuwigen dood, ja, dat het verderf mij boven het hoofd hing. Als ik zulks ter harte nam, werd ik zeer verschrikt, en nam ik Gods woord meer tot raadsman, onderzoekende wat voor mij het beste zoude zijn: hier een kleinen tijd een wellustig leven te leiden en de eeuwige helsche pijn te verwachten, of hier eene kleine ellende te dragen, zoo het ellende is te noemen, en daarna de eeuwige vreugde. Ik vond in de schrift: wat baat het een mensch dat hij ook de geheele wereld wint en zijne ziele schade moet lijden. Daarom, mijn beminde zoon, heb ik als Mozes beter geacht met Gods kinderen een kleinen tijd ongemak te lijden, dan met de wereld, die vergaan zal, te

leven in alle weelde. Dus ben ik gewillig mijn gemak uitgetreden, en heb mij begeben op den engen weg, om Christus als mijn hoofd te volgen. Als ik nu het oude, verdoemelijke voor een deel verlaten had, en trachtte, eene nieuwe, goddelijke creature te wezen en een boetvaardig, godzalig leven te leiden, werd ik van stonden aan door de wereld gehaat, ja, eindelijk gevangen geleid binnen Haarlem, op de St. Jans-poort.

„Zoodanig, beminde zoon, was mijn leven. Voor het eerste wil ik u ernstig waarschuwen en bidden, alle boosheid te schuwen en van kindsbeen af in de vreeze des Heeren te wandelen. Zoo God u zijne waarheid openbaart, wil dan toch niet vertoeven, daarnaar te leven, want de dood gaat zoo wel de ouden als de jongen na. Gebruik toch den tijd, u door God tot verbetering gegund; verkeer met de goeden en wacht u voor de verkeerden. Als u de zondaars lokken, ga dan toch niet met hen mede, want hunne gangen leiden tot de verdopenis. Raak het pik niet aan, opdat gij er niet door besmet wordt, want den kwaden wacht een kwaad einde, en dat einde zal overal de last dragen. Bedenk wat Paulus zegt: dat wij alle zullen gesteld worden voor den regterstoel van Christus, opdat een iegelijk daar ontvange naar dat hij gedaan heeft, hetzij goed, hetzij kwaad. Het vleesch zal u niets goeds raden. Daarom mag Paulus wel zeggen: het vleesch te bedenken is de dood, ja, die vleeschelijk zijn kunnen Gode niet behagen. Dood daarom uwe vleeschelijke leden op aarde. Lees Paulus, of laat hem u voorlezen; die zal u wel zeggen, welke de werken des vleesches zijn.

Hebt gij tijd en gelegenheid, doe zoo toch uw best om te leeren lezen en schrijven, opdat gij des te beter moogt leeren, wat de Heer van u eischende is.

„Beminde Zoon! mijns harten wensch en bede is tot God voor u, dat uwe ziel mag beschermd wezen voor den zondvloed van Gods toorn, die komen zal over alle goddeloozen. Dien toorn kunt gij niet beter ontgaan, dan door op Jezus te zien, die het hoofd en het voorbeeld van alle geloovigen is, ja, de overste leidsman en voleinder des geloofs. Vraag hem om raad, hij zal het u zeggen; kom tot hem, en hij zal u geven, wat u van noode is. Heb lust en honger naar de waarheid, en gij zult verzadigd worden. Sta niet naar hooge dingen, hoe ook zij, die ze verkrijgen, van het gemeene volk geroemd worden, maar verneder u onder de krachtige hand Gods, opdat gij in eeuwigheid verblijd moogt worden.

„Zie, hoe het Jezus zelven gegaan is. Zijne geboorte was arm, hij moest terstond voor Herodes vlugten, en hij had geene plaats, waar hij zijn hoofd kon nederleggen. Voor al het goed, dat hij aan de menschen deed, werd hij voor verleider, wijnzuiper, Samaritaan en inhebber des duivels gescholden; hij moest zich daarbij nog voor hunne steenen wachten, en eindelijk den allerschandelijksten dood ondergaan. Zie op Abel, de profeten Micha, Elia en alle de vromen van vroegeren tijd. Paulus mag wel zeggen, dat allen, die godzalig willen leven in Christus, vervolging moeten lijden.

„Dat heeft ook uw vader ondervonden, en hoe vele andere getuigen van Christus, die getrouw bleven tot

in den dood; waarom hun de kroon bereid is; ja, de Heer zelf getuigt: die volstandig blijft tot het einde, zal zalig wezen; die overwint, zal het alles bezitten, met witte kleederen bekleed worden en eeten van den boom des levens, die in het midden van het paradijs staat.

Beminde Zoon! wil dit overleggen en bedenken bij nacht en bij dag: der wereld te sterven en den wil van Christus te volbrengen. Wacht u bovenal voor de valsche profeten, huichelaars en geveinsde heiligen, welke bij mijne tijden waren de priesters en monniken, die ik vrees, dat bij uwe tijden ook niet zullen ontbreken, zoolang hen de vette soppen volgen. Wil ze niet gelooven, want zij zijn verleiders der menschen en moordenaars hunner zielen. Hij, die u dit schreef, heeft het bij eigene ondervinding. Uit dien kelk heeft hij zelf gedronken. Leef ook niet onder eenige secte, welke bij mijne tijden vele waren, als lutherschen, zwingelschen en meer anderen. Zij hebben wel schijn van goed, maar in den grond zijn zij kwaad. Maar zie naar een klein hoopje, welks geheele leefregel met Gods geboden overeenstemt, en wier ordinantie of sacrament naar het bevel van Christus en het gebruik der apostelen is. Deze is de regte gemeente van Christus, zonder rimpel of vlek; deze is vleesch van zijn vleesch, been van zijn been. Deze hebben ook leeraars, naar het woord van Paulus, onstraffelijk in alles, die gehoorzame kinderen hebben en geloovige vrouwen. Zij weten van geen regten of pleiten, van geen vloeken of zweren, van geen haat of nijd, van geen liegen of bedriegen, van gene

onkuischheid of overspel. Daar is het al liefde, vrede, eenigheid en waarheid, waarvan Paulus u wel zal leeren, dat zij vruchten des geestes zijn.

„Mijn lieve zoon, mijn dierbaar kind, deze is mijn ernstigste en uiterste wil, mijn testament omtrent u. Ik begeer dat gij het lezen, herlezen en leggen zult naast de schrift, om u geheel daarnaar te voegen. Water en vuur worden u voorgesteld, — gij moogt uwe hand uitstrekken, waarnaar gij wilt, maar bedenk, dat het is de dood of het leven. Dit zal u, mijn lieve zoon, eerst zeer hard wezen om te hooren, omdat het strijdig is met uwe eerste geboorte uit vleesch; doch zoo gij het koningrijk Gods wilt ingaan, dan moet gij van nieuws geboren en veranderd worden. Dit kunt gij niet verstaan, zoolang gij vleeschelijk gezind zijt en der wereld zot en vijand niet wordt. — Hartgrondelijk lieve zoon, mijne bede is na als voor, dat gij hierover denken en u daarnaar voegen wilt. Uit een getrouw vaderhart heb ik u dit nagelaten, als ik van deze wereld reizen en om 's Heeren woord den dood sterven zal. De Heere geve u en allen, die het lezen en hooren, dat zij het ter harte nemen, daarnaar doen en eeuwig zalig worden.”

Zoo schreef Jorjaan Simons den eersten maandag in april 1557 en op den 26sten van die maand bezegelde hij het met zijn bloed. Toen de gemeente vernam, dat hij en zijn lotgenoot den volgenden dag hunnen uittogt zouden doen, had zij zoo veel moed, dat zij des nachts

in alle stilte durfde vergaderen in de Schoutsstraat. De godvruchtige leeraar, Bouwen Lubberts, ging daarbij voor en predikte zonder vreeze of schrik tot groote stichting van alle aanwezigen; — eene godsdienstoefening, bijna letterlijk onder het schijnsel der martelvuren.

Den volgenden morgen werden op de groote markt van Haarlem twee staken in den grond gegraven, en een groote hoop takkebossen daar rondom opgestapeld. Op het bedoelde uur werd de deur der St. Janspoort geopend, en de twee geloofshelden vertoonden zich aan de wachtende menigte, nieuwsgierigen en belangstellenden. Woorden van opwekking en waarschuwing vloeiden hen van de lippen, in korte gezegden, gelijk de gelegenheid het medebragt. Zij predikten letterlijk van de gevangenis tot aan den brandstapel, en die prediking, al was zij kort en afgebroken, maakte zeker eenen tienvoudigen indruk. Door eenigen uit het volk beklaagd, zeiden zij: weent niet over ons, maar schreit eerder over uwe zonden en doet opregte boete. Op de markt werden zij opgewacht door de bevoegde overheid. Hun vonnis was, om eerst geworgd en dan verbrand te worden. De medelijdende justitie wilde hun de lange doodspijnen sparen, maar toch het vuur behouden tot afschrik der menigte. Daar stonden de palen, de worg-strikken in de openingen, ook stond het vuur daar reeds; akelige voorbereidselen, die hen aan zich zelve deden denken. Zij deden met gevouwen handen een stil gebed. Toen beklommen zij moedig den houtstapel en plaatsten zich aan de staken; eene doodelijke stilte heerschte onder de zaam gepakte menigte.

Terwijl de koorden hun om de keel werden gelegd, riepen ze nog: wij lijden hier niet om kwaad doen, maar om de gehoorzaamheid der waarheid. De beulen deden hunnen pligt . . . en het verbaasde volk zag kort daarop slechts hun zwart geblakerd overschot.

Nu begon men vrachten boeken, bij Joriaan Simons gevonden, aan te dragen en op te stapelen, om ze, naar luid van het vonnis, openlijk te verbranden. Toen men evenwel daaraan vuur legde, ontstond er beweging onder de menigte, die zich tot nu toe rustig had gehouden; dreigende stemmen werden gehoord, een verdacht dringen werd vernomen, zoodat de heeren van het geregt met hunne dienaars ijlings de vlugt namen. De moedigsten traden toe, bluschten het vuur, en wierpen de boeken onder de menigte, die er met graagte naar greep en ze als een dierbaren buit naar huis droeg. Dit was het einde dezer openlijke regtspleging. In plaats van de waarheid te dempen, werd ze eerder eene aanleiding, om ze wijd en zijd te verbreiden.

De zuster, Mary Joris, was nog altijd wachtende in de gevangenis. Doch de Heer toonde medelijden en spaarde haar dat gewelddadig uiteinde. De ure van hare verlossing werd te gelijk de ure van haren dood.

Hun stof ruste in vrede! Hun weg was, voorwaar, niet breed en gemakkelijk, maar wel in dubbelen zin eng en naauw geweest. Zij stelden hem zich zelve naauw, en de menschen maakten hem hun naauw. Zien wij op het getal, — het was een klein hoopje, dat dien weg bewandelde; en zij, die hun gemak, weelde en genot navolgden, waren velen. In tijden van vervolging

blijkt het eerst, wie den Heer waarlijk lief hebben. Met bewondering staren wij op den geloofsmoed der vaderen, welke dien weg kozen en volstandig bleven tot het einde toe. Niets kan ons misschien beter denkbeeld geven van hunne eigenaardige opvatting des christendoms.

Het christendom bestond naar hunne opvatting eenvoudig in het bewandelen van den smallen weg. Zij was de ware gemeente van Christus, wier leer en ordinantie of sacrament daartoe leidde, en wier leden dien weg gekozen hadden. Daarom waarschuwt Jorjaan Simons zijnen zoon zoo ernstig voor de roomsche kerk. Hij moest zich, wanneer hij tot onderscheid van jaren gekomen was, voor priesters en monniken wachten; zij waren zielen-moordenaars. Hij had dit zelf ondervonden, en uit dien kelk gedronken. Toen hij den breeden weg bewandelde, hadden zij hem niet van dien weg afgeroepen, maar veeleer daarop in slaap gewiegd, door gemakkelijk te verkrijgene vergeving van zonden en uitwendige boetedoening. Eerst door het onderzoek des bijbels had hij gezien, dat zijn weg, waarop zij hem de zaligheid beloofden, ten verderve leidde. Die andere secten hadden slechts een schijn van waarheid, maar in wezenlijkheid leidden zij de menschen ook niet zoo regtstreeks tot den smallen weg. Het ware christendom bestond in handelen. Daarom moest zijn zoon, als hij eene keuze deed, uitzien naar het kleine hoopje, bij 't welk hij dat ware christelijke leven mogt vinden. Zoo vatteden de vaderen het christendom op. Daarom letteden zij minder op de leerstellingen, als op het leven, en kwam de gemeente

als van zelf bij hen op den voorgrond; deze was toch voer al om de menschen tot den smallen weg te voeren, en daarop te houden. Daaruit ontstonden hunne kenmerkende gevoelens over de weerloosheid, de eenvoudigheid en waarachtigheid, de vruchten van hun streven om toch dien weg zuiver te bewandelen. Daardoor kwamen zij ook als van zelf tot den ban, doch vervielen ook door overdrevene strengheid tot onzalige twisten en scheuringen.

En zou Jorjaan Simons niet regt hebben gehad, waarde lezers? Of zou het ware christendom meer gelegen zijn in zuivere geloofsbegrippen?— Ik wil de kennis niet versmaden, doch de hoofdzaak ligt toch in handelen. Hij is mij alleen een waar christen, die den smallen weg bewandelt. Men heeft mij wel eens gevraagd: welke is het beste geloof? Eene zonderlinge uitdrukking, doch het is nu eenmaal het gebruik geworden, de leeringen en inrigtingen van de onderscheidene kerkgenootschappen *gelooven* te noemen. Wanneer wij dan het woord in dien zin opvatten, dan is zeker dat het beste geloof, dat ons het beste tot den smallen weg voert en daarop doet volharden; en omdat ik dit het meest in het doopsgezinde vind, ben ik met hart en ziel gehecht aan ons geloof.

B I J G E L O O F.

Daar het geloof, als de noodzakelijke voorwaarde van het christendom, zonder welke Christus niets aan ons doen kan, voor allen van het hoogste belang is, moeten wij zorgen, dat het niet alleen vast en krachtig, maar ook gezond en zuiver is. Ons geloof staat nu in het midden tusschen twee gevaren, welke die zuiverheid bedreigen, ongelooft en bijgeloof. Voor dit laatste wil ik u in deze regels waarschuwen, door het u kortelijk te doen kennen.

Het woord brengt ons reeds dadelijk op den weg. Bijgeloof is, wanneer men *er iets bij geloof*t. Dit wijst ons op een geloof, dat de juiste maat bevat. Gelijk ongelooft is, wanneer men niet naar de juiste maat, en dus te weinig geloof, — zoo is bijgeloof, wanneer men daar iets bij, en dus te veel geloof. Het is voor ons godsdienstig leven van het hoogste belang, de juiste maat te houden; doch welke is die maat?

Het geloof nu is een vaste grond der dingen, die men hoopt en een bewijs der zaken die men niet ziet. Hebr. 11: 1. Het geloof betreft dus *de zaken die men niet ziet*, de onzienlijke, hoogere wereld, God, Christus, en *de dingen, die men hoopt*, de vergeving der zonden, de eeuwige heerlijkheid. — Bijgeloof nu is, wanneer men van die dingen meer gelooft, dan men mag en kan gelooven.

Door twee dingen wordt men ligtelijk daartoe gebracht, door zijne *verbeelding* en door zijn *eigenbelang*. Onze verbeelding verleidt ons ligt tot bijgeloof omtrent de dingen, die men niet ziet, want wij hebben eene zekere ingeschapene geneigdheid daartoe. Wij zijn van Gods geslachte, en in onze ziel ligt een zeker besef van verwantschap met eene hoogere wereld, zoodat wij wel een opgeklaard verstand en een vasten wil noodig hebben, om daaraan niet toe te geven, en met alle redeneringen vaak eene zekere beklemdheid niet van ons wesen kunnen, of onwillekeurig aan zeker voorgevoel, droomen of teekenen hechten. Ons eigenbelang daarentegen verleidt ons ligt tot bijgeloof omtrent de dingen, die men hoopt, en men vormt zich denkbeeldige gronden, of hecht te veel waarde aan hetgeen ons gegeven is, juist omdat wij het zoo gaarne wenschen. Voor beiden, onze verbeelding en ons eigenbelang, moeten wij dus op onze hoede zijn.

De heilige schrift kan ons zeker alleen de juiste maat geven van hetgeen wij kunnen, mogen en moeten gelooven. Alles, wat zij ons leert, hier op te geven, zou natuurlijk te lang zijn; ik wil mij dus bepalen tot deze

ééne hoofdwaarheid; dat *namelijk de grond van het christendom geestelijk, inwendig, zedelijk is.*

Van de onzichtbare dingen gelooven wij niet alleen dat zij bestaan, maar ook dat zij met ons in betrekking zijn. Wij gelooven, dat God voor ons zorgt en ons lot bestuurt, dat Christus op ons toeziet en ons ten goede ondersteunt; wij gelooven ook, dat wij wederkeerig met Hem in gemeenschap kunnen zijn; doch alle betrekking is slechts in en door den geest. Alles is nu bijgeloof, wat men zich inbeeldt van eene werking dier onzienlijke dingen, welke niet inwendig, geestelijk en zedelijk is. — De mensch ziet spoken, geesten verschijnen hem, hij waant zich omringd door booze magten en toovenarijen. Hij gelooft, dat het wezenlijke dingen zijn, die hem ontmoeten, doch het zijn niet anders dan de spoken van zijnen geest, van zijn ontrust geweten, zijn inwendige angst en zijne inbeelding, die hem doen zien wat niet bestaat. — Het is ook bijgeloof, wanneer men zich inbeeldt, dat de booze ons *onmiddellijk en van buitenaf* tot het kwade brengt en men dus de schuld zijner zonde op hem werpt, want alle verzoeking is inwendig, alle booze dingen komen uit het harte voort, en een iegelijk wordt verzocht, als hij door zijne eigene begeerlijkheid afgetrokken en verlost wordt. De duivel heeft dus geen vat op ons, wanneer wij aan onze begeerte niet toegeven. Hij kan dan alleen invloed op ons uitoefenen, wanneer wij hem plaats geven, zoodat het op zedelijk gebied geen verschil maakt, zich een persoonlijk boos wezen buiten ons voor te stellen, of aan te nemen, dat een ieder zijn eigen duivel in zich heeft. — Het is desgelijks bij-

geloof en toegeven aan zijne inbeelding, wanneer men aanneemt, dat de heilige geest van buiten af en zonder ons eigen toedoen over ons komt. Christus schenkt toch den geest niet dan in onzen geest; hij komt niet dan in een daarvoor geschikt, bekeerd en geloovig gemoed; ook niet, dan wanneer wij het zelve begeeren, daarom zoeken en bidden.

De dingen, die wij hopen, staan met ons eigen belang in het verband, en wij komen er daarom zoo ligt toe, om ten opzichte van deze dingen te veel te gelooven, en aan gronden vast te houden, die geene gronden zijn, terwijl de laatste grond van alles toch weder in ons binnenste moet gelegen zijn. Is het bijgeloof, aan amuletten, medailles, tooverspreuken of andere geheimzinnige dingen eene kracht toe te schrijven, om ons voor ziekten, wonden of dood te bewaren — het is zeker ook bijgeloof, met uitwendige dingen eene geheimzinnige kracht te verbinden tot vergeving van zonden en zaligheid, en toch is het geheele godsdienstige leven van den roomsch-katholieken leek daarmede opgevuld. Hij hecht hooge waarde aan het opzeggen van gebeds-formulieren, en doet zijne gebeden daarom bij het getal, terwijl alle kracht van het bidden toch alleen in de gezindheid is gelegen. Hij slaat een kruis tegen den booze, terwijl het kruis toch alleen kan baten, als het in het hart gedragen wordt. Hij gelooft, dat de wijding den priester tot eenen geestelijke maakt, terwijl het geestelijke toch alleen in de vroomheid des harten is gelegen. Ten gevolge van die wijding schrijft hij aan hetgeen die priester doet eene wonderbare kracht toe. Zijne voorbede neemt in zijn oog de zonden

weg, verlost de arme zielen uit het vagevuur, en het door hem gezegende en toegediende water des doopsels reinigt reeds het kind van de hem aanklevende smet en schuld. Dat bijgeloof bereikt het toppunt in zijne beschouwing van het avondmaal, want hij gelooft niet alleen, dat het uitwendige gebruik hem tot heil strekt, maar ook, dat het brood en de wijn door de zegenbede van den priester veranderen in het ligchaam en bloed des Heeren, zoodat hij, schoon zijne zinnen het weêrspreken, wezenlijk het vleesch en het bloed proeft van Hem, die voor 18 eeuwen op Golgotha stierf. Met welk eene heilige beving moet zulk eene meening, ja, al dat bijgeloof zijne ziel vervullen. Het verwekt vrees gelijk het ook ontstaat uit vrees, en die vrees doet hem die uitwendige dingen met de uiterste naauwgezetheid waarnemen. Wanneer hij dit zijn geheele leven door gedaan heeft, en die dingen hem ook op zijn sterfbed niet ontbroken hebben, dan gaat hij op grond van dat bijgeloof met blijde hope de eeuwigheid in, terwijl de laatste grond der hoop toch alleen in de vroomheid des harten kan gelegen zijn, en het gebruik dier uitwendige middelen daaruit voortkomen en daartoe leiden moet.

Doch dat bijgeloof is ook op verre na nog onder protestanten niet verdwenen. Zouden er toch nog niet velen zijn, die aan het water van den doop en aan het brood en den wijn des avondmaals op zich zelve, afgescheiden van de gezindheid des harten, eene zonden vergevende en zaligmakende kracht toeschrijven, daar toch die teekenen slechts gesteld zijn tot voertui-

gen van den geest ; voertuigen voor ons , om door dat zichtbare , plegtige en indrukwekkende , met ons berouw , onze bekeering en geloof , met al wat geestelijk in ons is , tot Christus te komen , ten einde gemeenschap met hem te verkrijgen , en onze gemeenschap met hem te vernieuwen ; voertuigen ook voor Christus , om ons door die teekenen zijne genade eerst te bezegelen in den doop , en dan gedurig te vernieuwen in het avondmaal.

En zou er in de voorstelling , welke vele protestanten zich van den verzoeningsdood des Heeren vormen en het vertrouwen , dat zij daarop stellen , ook niet veel bijgeloof schuilen ? Mij dunkt , wij kunnen dien dood hier eenigermate gelijk stellen met den doop en het avondmaal. De eerste grond onzer zaligheid is Gods vergevende liefde of genade. Die genade heeft Hij nu verbonden met den dood zijns Zoons , met den doop en het avondmaal. In den kruisdood is zij voor de geheele wereld verkrijgbaar gesteld , in den doop wordt zij ons persoonlijk geschonken , en in het avondmaal telkens vernieuwd. Doch mij dunkt , dat ik meer geloof dan ik kan en mag gelooven , indien ik op grond van dat alles geloof , dat mijne zonden mij vergeven zijn , schoon ik in mijn binnenste niet met Christus der zonde gestorven en opgestaan ben , om in nieuwigheid des levens te wandelen. Gods liefde , de dood van Christus , doop en avondmaal zijn zeker gronden voor mijn geloof , doch de laatste grond , of liever de voorwaarde , om op dat alles te kunnen vertrouwen , is zeker hetgeen in mijn binnenste is. Bijgeloof acht ik nu te zijn , wanneer men

vertrouwt op hetgeen buiten ons is, afgescheiden van hetgeen in ons is; bijgeloof, wanneer men, op welken grond dan ook, gelooft, dat de zonden ons vergeven zijn, schoon in het harte te gelijk geen berouw woont; want het christendom is geestelijk. — En toch, wanneer men zich verdiept in de geheimnissen van Jezus' dood, dan hecht de verbeelding daaraan zoo ligt eene geheimzinnige, alles vermogende kracht, en het is zoo zoet voor het trage vleesch in de zonde te blijven.— Een ieder moge dus wel toezien en waken. Het beste behoedmiddel is zeker verlichte godsdienstkennis. Voor het licht vlugt het bijgeloof. Het kan alleen bestaan in de duisternis. De ondervinding leert, dat het altijd het meeste heerschte bij onbeschaafden en minkundigen.

HET GEBRUIK, OM KINDEREN TE DOO-
PEN ONDER DE HEIDENSCHÉ
GERMANEN,

MEDEGEDEELD DOOR

J. H. HALBERTSMA. 1)

Het is onder ons Germanisten van algemeene en onbetwistbare bekendheid, dat onder anderen de scandinavische Germanen, als ze hunne kinderen eenen naam gaven, deze dan ook te gelijk doopten. Het was een *agua lustralis*, waardoor het kind regt op het leven kreeg. Zoo was het onder de Scandinaviërs een gebruik, om kinderen, welke zij niet konden voeden, ten vondeling

---

1) Deze mededeeling van onzen geleerden, taal- en oudheidkundigen ambtgenoot werd ons verschaft door J. Visscher, die tevens breedvoerig de bronnen opgaf.

te leggen; doch dan waren ze *ongedoopt*, en ten teeken daarvan legden de ouders een weinig zout naast het kind. Was het kind gedoopt en had het slechts eenige droppelen melk of honig geproefd, dan was de ten vinding-legging gelijk aan eenen moord. De heidensche Scandinaviërs noemden doopen *vatni ausa*, met water *be-ozen*, d. i. met water begieten. Vandaar de kracht, die de Germanen, eenmaal gechristend, aan het doopwater, waar een kind in gedoopt was, toeschreven. De Ehtniërs besprenkelden er de wanden naar den hoge mede, om het kind den weg te banen tot eer en waardigheid, en de Zweden ontputselden het doopwater aan priesters, om er de krankheden hunner huisgenooten mede te genezen.

Het zal onnoodig zijn, hierbij te voegen, dat ook de overige Germanen deze gewoonte hadden. Men vindt in het leven van eenen der eerste missionarissen van Rome, dat de Germanen tot zijne verbazing de kinderen in den Rijn doopten. De apostelen van Rome hadden tot de invoering van den kinderdoop bij de germaansche volken dus weinig meer moeite, dan de heidensche namen en phraseologie in christelijke te veranderen, en de denkbeelden wegens de waardigheid en de kracht van den kinderdoop op de leerstukken van erfzonde en verzoening toe te passen.

KERKNIEUWS.

BEROEPEN.

FRIESLAND. WOUSEND. Het beroep in deze gemeente werd eenstemmig opgedragen aan den weleerw. heer K. O. Feickens, thans pred. te Zuidzijpe.

NOORD-HOLLAND. MEDEMBLIK, Tot predikant alhier is beroepen de weleerw. heer K. O. Feickens, thans predikant te Zuidzijpe.

DEN HOORN OP TEXEL. Na het bedanken van ds. R. J. Bakker, werd alhier beroepen ds. J. P. Muller, pred. te Mensengeweer, die echter deze beroeping niet heeft aangenomen.

De proponent A. Keijzer heeft uit de hem aangeboden beroepen dat van de gemeente te Witteveen en Rottevalle aangenomen.

De proponent H. Cremer, die, behalve te Huizinge, ook te Woudsend beroepen was, heeft zich bereid verklaard het beroep in de eerstgenoemde gemeente aan te nemen.

INTREDE.

GELDERLAND.

Arnhem, H. Haga, 9 December, Coloss. I : 28.

NOORD-HOLLAND.

Aalsmeer (ingezonden). Onze hooggeachte ambtsbroeder, Pieter Gerrits Prook, die bijna 25 jaren met onvermoeiden ijver in onze gemeente werkzaam was in de bediening des evangelies, is met een onwankelbaar geloof en eene vaste hope des zaligen levens op den 6den Julij in den ouderdom van 70 jaren in den Heer ontslapen. Op den 16den September is tot gewoon leeraar door onze broederschap verkozen Willem Cor-
g. l. II k.

nelis Prook, die in zijne dienst werd bevestigd en ingeleid met eene herinnering der wederzijdsche verplichting van leeraar en gemeente naar Hebr. XIII : 17, en zijne bediening aanvaardde met eene rede over 1 Cor. II : 2.

Aalsmeer,
October 1855.

J. W. Spaargaren,
Leeraar in de oude Friesche
Doopsgezinde gemeente,
Oude Vermaning.

VACANTE PLAATSEN.

FRIESLAND.

Baard. Oldeboorn, Oude Huis. Witteveen en Rottevalle, (alwaar de proponent Keijser de beroeping heeft aangenomen). Woudsend. Op het eiland Ameland, 2e pred. plaats.

GRONINGEN.

Huizinge, (alwaar de proponent Cremer de beroeping heeft aangenomen.) Stads Kanaal.

NOORD-HOLLAND.

Aalsmeer op den Zijdweg. Broek op Langendijk. Koog en Zandijk, 2e pred. pl. Medemblik. Op het eiland Texel, Hoorn (aan den).

BUITENLAND.

Goch.

BLADVULLING.

Handelsblad 14 Jan. 1856. In het groot-hertogdom Baden waren, volgens de volkstelling van het jaar 1852, 1462 mennonieten.

DOOPSGEZINDE LEKTUUR.

DOOPSGEZINDE LEKTUUR

TOT BEVORDERING VAN CHRISTELIJ-
KE KENNIS EN GODZALIGHEID ,

VERZAMELD DOOR

D. S. G O R T E R ,

ONDER MEDEWERKING VAN

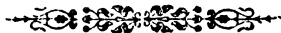
S. BLAUPOT TEN CATE, I. DE STOPPELAAR
BLIJDESTEIJN, P. COOL, D. HARTING,
S. HOEKSTRA Bz., S. HOEKSTRA, C. MUL-
LER, K. R. PEKELHARING, T. W. VENE-
MA EN ANDEREN.

TWEEDE DEEL.

---

1 Cor. III : 11. Niemand kan een ander
fondament leggen, dan 't geen gelegd is,
't welk is Jezus Christus.

TE SNEEK , BIJ
VAN DRUTEN & BLEEKER.

' 1856.

I N H O U D.

	Bladz.
DE ROEPING VAN DEN CHRISTEN, DOOR D. S. GORTER. . .	1
DE BETEEKENIS VAN HET WOORD: DOOP, DOOR D. S. GORTER.	10
BRIEF AAN JOHANNA, BIJ HARE VOORBEREIDING TOT DEN DOOP, DOOR P. COOL.	11
OVERZIGT OVER ALLE DOOPSGEZINDEN OP AARDE, DOOR F. W. VENEMA.	35
EENE OUDE ZINSPREUK, DOOR D. HARTING.	111
HET DOOPSGEZIND GEVOELEN OMTRENT DEN EED, OP NIEUW TER TOETSE GEBRAGT DOOR S. HOEKSTRA.	135
DE KLEEDING VAN DEN CHRISTELIJKEN LEERAAR, DOOR D. S. GORTER.	166
HET BEROEP PREEKEN, DOOR D. S. GORTER.	175
VRAGEN EN GEDACHTEN, DOOR D. S. GORTER.	178
DE HOOGERE WERELD, DOOR D. S. GORTER.	199
VRAGEN EN GEDACHTEN. DOOR D. S. GORTER.	236

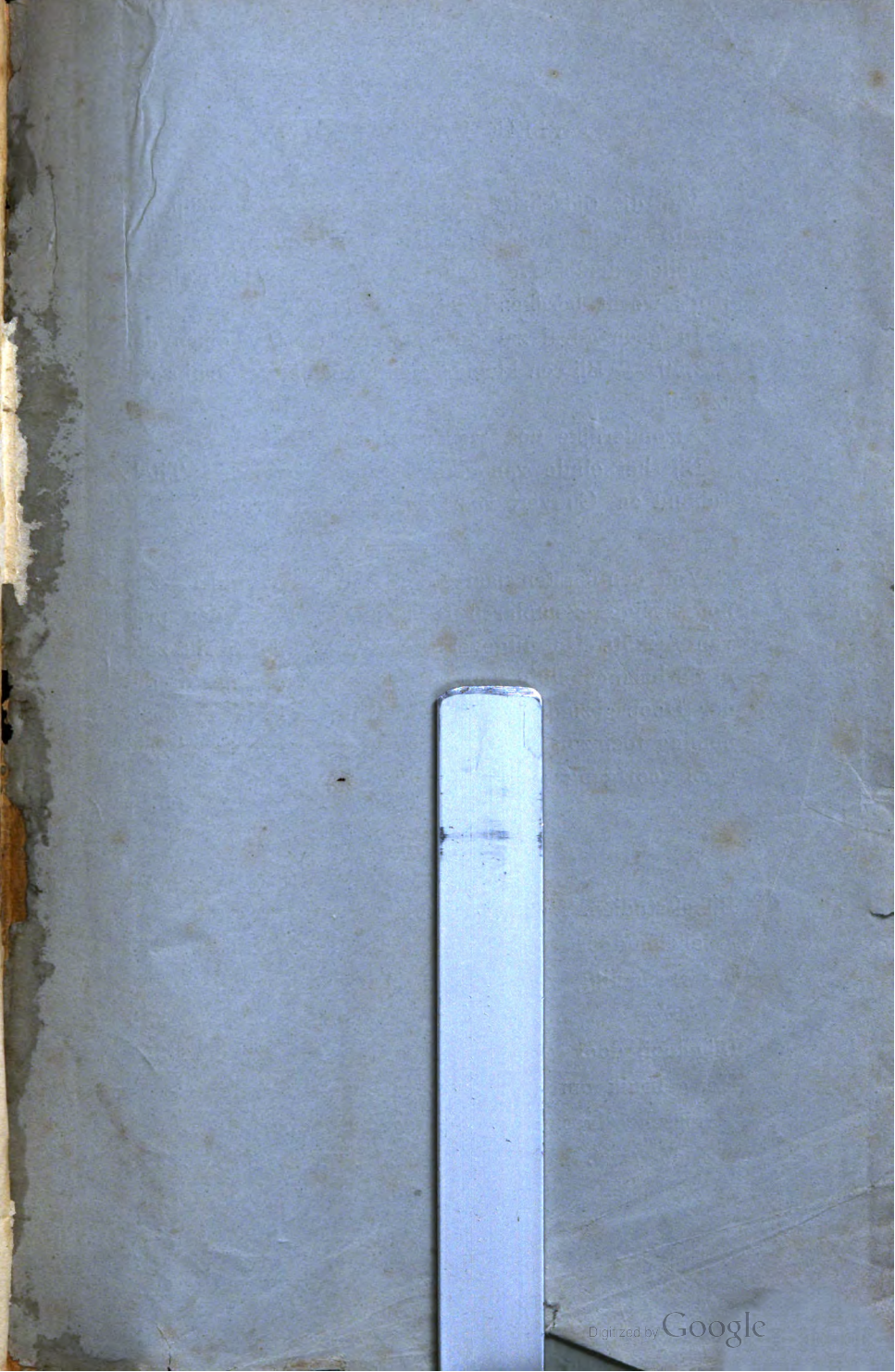
Bladz.

GEDACHTEN OVER HET REGTE GEBRUIK EN MISBRUIK DER CHRISTELIJKE VRIJHEID, DOOR S. HOEKSTRA B.Z.	253
IETS OVER DEN INVLOED, DIEN DE OVERTUIGING, DAT DE HEER ALLE EEDEN HEEFT VERBODEN, MOET UITOEFENEN, DOOR H. TEN CATE HOEDEMAKER.	294
BIJBEL-STUDIËN. NO. 1. DE KINDERMOORD VAN BETHLE- HEM, DOOR D. HARTING.	313
DE VERMANING VAN JORIAAN SIMONS, DOOR D. S. GOR- TER.	336
BIJGELOOF, DOOR D. S. GORTER.	351
HET GEBRUIK OM KINDEREN TE DOOPEN ONDER DE HEI- DENSCHER GERMANEN, MEDEGEDEELD DOOR J. H. HAL- BERTSMA.	358

KERKNIEUWS, BERIGTEN, ENZ. ENZ.

NAAMLIJST DER DOOPSGEZINDE GEMEENTEN EN LEERAREN
IN NEDERLAND.

WIJZE VAN UITGAAF.

Van dit tijdschrift verschijnen, zooveel mogelijk geregeld om de twee maanden, een nummer van 3 à 5 vellen druks. De prijs van elk vel druks van 16 pag's wordt berekend tegen sléchts 10 cts.

In geen geval zal de jaargang hooger komen dan *f* 2,50. — Bij een kleiner getal dan 25 vel druks wel LAGER.

Afzonderlijke nos. worden niet verkocht.

Bij het einde van elken jaargang worden Titel Inhoud en Couvert voor het deel afgeleverd.

Van den eersten jaargang, 388 pag's druks, zijn nog eenige exemplaren te bekomen tegen den prijs van *f* 2,50. De uitgevers bevelen dit tijdschrift zee in de belangstelling van het Publiek, bijzonder in da der Doopsgezinden aan. Zonder eene algemeene deelneming toch zou de door velen zoo gewenschte uitgaa geen voortgang kunnen hebben.

INHOUD.

	Pag
Bijbel-studiën. No. 1. De kindermoord van Bethlehem, door <i>D. Harting</i>	31
De vermaning van Jorjaan Simons, door <i>D. S. Gorter</i>	33
Bijgeloof, door <i>D. S. Gorter</i>	35
Het gebruik om kinderen te doopen onder de heidensche Germanen, medegedeeld door <i>J. H. Halbertsma</i>	35